

The background features a complex, abstract design. It includes several overlapping gears of various sizes and colors (grey, blue, orange). A central gear is highlighted with a bright orange glow. Below the center, there is a cluster of blue squares arranged in a grid-like pattern. The overall aesthetic is technical and scientific, with a focus on geometric shapes and mechanical motifs.

SCIENCE AND EDUCATION

ISSN 2181-0842

VOLUME 3, ISSUE 10

OCTOBER 2022

SCIENCE AND EDUCATION

SCIENTIFIC JOURNAL

ISSN 2181-0842

VOLUME 3, ISSUE 10

OCTOBER 2022

www.openscience.uz

SCIENCE AND EDUCATION
SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 3 ISSUE 10

Executive Secretary

Tusmatova Nozima Inomovna

Editorial board

Z. Yaxshiyeva

Jizzakh State Pedagogical Institute, Doctor of Chemical Sciences

S. Sangwa

African Leadership University, Doctor of Business Administration

S. Otakulov

Jizzakh Polytechnic Institute, Doctor of Physical and Mathematical Sciences

M.A.S. Khasawneh

King Khalid University, Special Education, PhD

Sh. Akramova

Military-technical Institute of the National Guard, Doctor of Pedagogical Sciences

E.M. Colocassides

College of Tourism & Hotel Management, Doctor of Science in Communication

B. Sultonov

Tashkent Pharmaceutical Institute, Doctor of Technical Sciences

Ya.L. Chernyavskaya

Tyumen State Medical University, Candidate of Philological Sciences

A. Sidiqov

Tashkent Institute of Chemical Technology, Doctor of Chemical Sciences

W.B. Vidona

Edo State University, Anatomy, PhD

B. Kucharov

Institute of General and Inorganic Chemistry of the Academy of Sciences, Doctor of Technical Sciences

I. Eshmetov

Institute of General and Inorganic Chemistry of the Academy of Sciences, Doctor of Technical Sciences

M. Abdullaev

Andijan State University, Doctor of Historical Sciences

Z. Tojiyeva

National University of Uzbekistan, Doctor of Geographical Sciences

N. Jiyanova

Tashkent Financial Institute, Candidate of Economic Sciences

X. Qobulov

Tashkent Financial Institute, Candidate of Economic Sciences

A. Nabiev

Tashkent Institute of Chemical Technology, PhD in Technical Sciences

A. Turgunbayeva

Namangan State University, PhD in Psychological Sciences

B. Xaynazarov

National University of Uzbekistan, PhD in Historical Sciences

M. Voxidova

Tashkent State Institute of Oriental Studies, PhD in Economics

A. Rahmonov

Republican Scientific-Practical Center, PhD in Pedagogical Sciences

G. Ochilova

Karshi Institute of Engineering and Economics, Candidate of Philosophical Sciences

B. Omonov

Karshi State University, PhD in Philosophical Sciences

O. Axmedova

Bukhara Institute of Engineering and Technology, PhD in Technical Sciences

G. Jumanazarova

Jizzakh State Pedagogical Institute, Doctor of Philological Sciences

T. Sabirjanov

Fergana Polytechnic Institute, Candidate of Technical Sciences

Sh. Ismoilov

Tashkent State Law University, Doctor of Sciences in Law

M. Rakhimov

Tashkent State Law University, Doctor of Philosophy in Law

L. Rakhimkulova

Tashkent State Law University, Doctor of Philosophy in Law

A. Sultonov

Jizzakh Polytechnic Institute, PhD in Economics

B. Safarov

Bukhara Institute of Engineering and Technology, PhD in Technical Sciences

J.M. Sasan

PAU Excellencia Global Academy Foundation, Inc., Professional Education

H. Toshov

National University of Uzbekistan, PhD in Chemistry

I. Davletov

Urgench State University, Doctor of Physics and Mathematics

F. Xolmurotov

University of Social Development, PhD in Economics

Mas'ul kotib

Tusmatova Nozima Inomovna

Tahririyat

Z. Yaxshiyeva

Jizzax davlat pedagogika instituti, kimyo fanlari doktori

S. Sangwa

African Leadership University, Doctor of Business Administration

S. Otakulov

Jizzax politexnika instituti, fizika-matematika fanlari doktori

M.A.S. Khasawneh

King Khalid University, Special Education, PhD

Sh. Akramova

Milliy gvardiya harbiy-texnik instituti, pedagogika fanlari doktori

E.M. Colocassides

College of Tourism & Hotel Management, Doctor of Science in Communication

B. Sultonov

Toshkent farmatsevtika instituti, texnika fanlari doktori

Ya.L. Chernyavskaya

Тюменский государственный медицинский университет, кандидат филологических наук

A. Sidiqov

Toshkent kimyo-texnologiya instituti, kimyo fanlari doktori

W.B. Vidona

Edo State University, Anatomy, PhD

B. Kucharov

Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, texnika fanlari doktori

I. Eshmetov

Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, texnika fanlari doktori

M. Abdullayev

Andijon davlat universiteti, tarix fanlari doktori

Z. Tojiyeva

O'zbekiston milliy universiteti, Geografiya fanlari doktori

N. Jiyanova

Toshkent moliya instituti, iqtisod fanlari nomzodi

X. Qobulov

Toshkent moliya instituti, iqtisod fanlari nomzodi

A. Nabiyev

Toshkent kimyo texnologiya instituti, texnika fanlari PhD

A. Turgunbayeva

Namangan davlat universiteti, psixologiya fanlari PhD

B. Xaynazarov

O'zbekiston milliy universiteti, tarix fanlari PhD

M. Voxidova

Toshkent davlat sharqshunoslik instituti, iqtisodiyot fanlari PhD

A. Rahmonov

Respublika ilmiy-amaliy markaz, pedagogika fanlari PhD

G. Ochilova

Qarshi muxandislik-iqtisodiyot instituti, falsafa fanlari nomzodi

B. Omonov

Qarshi davlat universiteti, falsafa fanlari PhD

O. Axmedova

Buxoro muxandislik-texnologiya instituti, texnika fanlari PhD

G. Jumanazarova

Jizzax davlat pedagogika instituti, filologiya fanlari doktori

T. Sobirjonov

Farg'ona politexnika instituti, texnika fanlari nomzodi

Sh. Ismoilov

Toshkent davlat yuridik universiteti, yuridik fanlari doktori

M. Rahimov

Toshkent davlat yuridik universiteti, yuridik fanlari falsafa doktori

L. Rahimkulova

Toshkent davlat yuridik universiteti, yuridik fanlari falsafa doktori

A. Sultonov

Jizzax politexnika instituti, iqtisodiyot fanlari PhD

B. Safarov

Buxoro muxandislik-texnologiya instituti, texnika fanlari PhD

J.M. Sasan

PAU Excellencia Global Academy Foundation, Inc., Professional Education

H. Toshov

O'zbekiston Milliy universiteti, kimyo fanlari PhD

I. Davletov

Urganch davlat universiteti, fizika-matematika fanlari doktori

F. Xolmurotov

Ijtimoiy rivojlanish universiteti, iqtisodiyot fanlari PhD

Табиий ресурслар ва улардан оқилона фойдаланиш

Феруза Ахмеджановна Назарова
Бухоро давлат университети

Аннотация: Қаттиқ ёқилғиларни ҳозирги кунда тежаш келажак авлод учун захира сифатида қолдиришимиз учун муҳим омиллардан бири ҳисобланади. Шунингдек қайта тикланмайдиган ресурслар чегараланган. Ушбу мақолада сув экотизими ва қуруқлик экотизимларида турлар хилма-хиллигини сақлаш ҳозирги куннинг долзарб муаммолари ҳақида фикр мулоҳазалар юритилган.

Калит сўзлар: Қаттиқ ёқилғи, қазилма бойлик, атроф-муҳит муҳофазаси, тоғ кон кўмир саноати, ўрмон ўсимликлари, тоғ, чўл.

Natural resources and their rational use

Feruz Akhmedjanovna Nazarova
Bukhara State University

Abstract: Saving solid fuels today is one of the important factors for us to leave them as reserves for future generations. Also, non-renewable resources are limited. This article discusses the current problems of preserving species diversity in aquatic ecosystems and terrestrial ecosystems.

Keywords: Solid fuel, fossil resources, environmental protection, coal mining industry, forest vegetation, mountain, desert.

Қаттиқ ёқилғиларни ҳозирги кунда тежаш келажак авлод учун захира сифатида қолдиришимиз учун муҳим ҳисобланади. Қайта тикланмайдиган ресурслар чегараланган. Келажакда улар нархи ошиб кетиши мумкин. Қаттиқ ёқилғиларнинг меъёрдан ортиқ ёқилиши натижасида чиқинди газлар атмосферага кўтарилиб, атмосферани ифлосланишига олиб келмоқда. Бу эса экотизимни бузилишига олиб келади. Қаттиқ ёқилғиларни ўрнига бошқа энергия манбаларини ишлатиш муҳим эканлиги кўпчилик томонидан маъқулланмоқда. Қазилма ёқилғилари алоқалари: Деярли ҳар куни дунёдаги барча одамлар қазилма бойликларидан бевосита фойдаланиб келишади. Чунки, қазилма бойликлар қайта тикланмайди ва ерда унинг таъминоти чекланган. Келажакда унинг нархи қиммат болиб кетиши ва топилиши ҳам қийинлашиб кетиши мумкин. Ёқилғидан фойдаланиш атроф-муҳитнинг энг долзарб

муаммосидан биридир. Масалан: тоғ кон кўмири экотизимни бузадиган ёқилғи бўлса, биз уни казиб олишга эҳтиёж сезамиз. Қазилма ёқилғиларини ёқиш ҳавони зарарлайди, таркибида смог ва кислота бўлган кераксиз газларни келтириб чиқаради. Шу сабабдан, кўпгина одамлар ёқилғи ёқишни камайтиришни ва энергиянинг бошқа манбаларини топишни таклиф қилишади, биз ёқилғидан фойдаланишни камайтиришнинг бошқа оддий чораларини ҳам кўришимиз мумкин. Хонадан чиқаётганда чироқларни ўчириш, телевизорни кўрмаётган вақтда ўчириш кабилардир. Бу тадбирлар билан сиз ёқилғи ёқиш орқали энергия ишлаб чиқарадиган электр станцияларидан фойдаланишни камайтирган бўласиз. АҚШда миллионлаб машиналар ундан фойдаланадилар. Ёқилғидан фойдаланишни камайтиришнинг яхши томони - велосипедда учишдир.

Алтернатив энергия манбалари куёш нури, сув, шамол ва атом энергияларидир. Бу энергия манбалари битмас туганмас. Куёш энергияси: Куёшдан қувват оладиган сув иситгич мосламалари куёш коллекторлари орқали сув ҳароратини ошириш учун куёш нурлари энергиясидан фойдаланади. Шаффоф қопламали ҳаво ўтказмайдиган корпусли, қора рангга бўялган, сув ўтказгич найчаларга эга сингдирувчан металл пластина ва корпуснинг орқа ҳамда ёнбош деворларида иссиқликни йўқотмаслик учун изоляцияланган ясси куёш коллекторлари кенг тарқалган. Шамол энергияси: Шамол энергиясидан механик ёки электр энергиясини ишлаб чиқариш учун фойдаланиш мумкин. Бу энергия эса, бевосита шамол тезлигига боғлиқ. Шамол генераторининг стандарт турбинаси қувурсимон пўлат тиргақда жойлашган уч парракли ротордан иборатдир. Бурилиш механизми роторни шамол эсаётган томонга йўналтириб туради. Ротор редуктор ва асинхрон генераторни ишга туширади. Шамол генератори секундига 3-4 метрдан юқори тезликда ишлайди. Унинг максимал ишлаш тезлиги секундига 25-30 метрни ташкил этади.

Биогаз мосламаларида фойдаланиладиган биомассанинг 80-90 фоизи гўнгдан-сутчилик фермаси ва қушхонларнинг органик чиқиндилари қўшилган ҳолда тайёрланади. Биогаз ишлаб чиқаришда гўнг йиғиш учун, одатда, қорамолларни фермаларда боқиш талаб этилади. 2050-йилгача ер юзи аҳолиси 9 млрдга етиши мумкин. Аҳоли ўсиши билан боғлиқ жараёнда транспортларнинг йўлда тиғизлиги, ер ости йўлларини одамлар билан тўлиши, автобусларнинг тиғиз кетиши, озуқа ресурсларининг камайиши каби параметрлар юзага келади. Аҳоли зичлиги ортади, озиқа топиш мушкуллашади, инфекцион касалликлар тарқалиши кучаяди.

Фойдали қазилмалар инсоният ва унинг хўжалиги, тарақиёти учун энергия ва ёқилғи манбаи булиб, йилдан-йилга ундан фойдаланиш ортиб бормоқда. Фан техниканинг ривожланиши, олимларни яна ҳам янги минерал конларни кашф

қилишга мажбур қилмоқда. Масалан, Япония олимларининг маълумотларига кўра, океан тагидаги металл концентрасиялари ҳисобига дунё саноатини ҳозирги истеъмол даражаси мис билан 2000 йил, никел билан 70 000 йил марганес билан 14 000 йил таъминлаш мумкин. Бу бойликлардан дунё саноати эҳтиёж учун 1% дан 20% гача фойдаланилмоқда. Бундан ташқари ер ости минераллари кўпчилик ҳолларда 1 ёки 2 металл ҳисобга қазиб олиниб қолган қисми атроф муҳитга ташлаб юборилади.

Исрофгарчилик айниқса нефт, кўмир, калий тузи, қурилиш материаллари кора ва рангли металллар, тоғ кимиёвий хом ашёларни қазиб олишда кўплаб ройбермоқда. Дунёда жуда кўп нефт конларидан нефтнинг 50-60%и қазиб олиниб қолган қисми олиб кетмоқда. Шундай қилиб ҳозирги кунда ершарининг литосферасидан ҳар йили 150 млрд.т. руда қазиб олинади ва ундан керакли элементлар ажратиб олиниб қолган 95-98% атроф муҳитга ташланади.

Шамол энергиясидан механик ёки электр энергиясини ишлаб чиқариш учун фойдаланиш мумкин. Бу энергия эса, бевосита шамол тезлигига боғлиқ. Шамол генераторининг стандарт турбинаси қувурсимон пўлат тиргақда жойлашган уч парракли ротордан иборатдир. Бурилиш механизми роторни шамол эсаётган томонга йўналтириб туради. Ротор редуктор ва асинхрон генераторни ишга туширади. Шамол генератори секундига 3-4 метрдан юқори тезликда ишлайди. Унинг максимал ишлаш тезлиги секундига 25-30 метрни ташкил этади.

Чорвачилик ва озиқ-овқат саноатининг органик чиқиндилари биогаз ишлаб чиқариш хом ашёси ҳисобланади. Биомассани анаэроб қайта ишлаш пайтида биогаз қурилмасида маиший истеъмолчилар томонидан табиий ёки суюлтирилган нефт гази (ЛПГ) ўрнига фойдаланилади ёхуд уни иссиқлик ёки электр энергиясига айлантириш мумкин. Ишлаб чиқарилган биогаз таркибида 60-70 фоиз метан (CH_4), 30-40 фоиз углерод оксиди (CO_2) ва 500 ppm (промилл) водород сульфид (H_2S) бор. Биогаз мосламаларида фойдаланиладиган биомассанинг 80-90 фоизи гўнждан-сутчилик фермаси ва қушхонларнинг органик чиқиндилари қўшилган ҳолда тайёрланади. Қорамолларнинг бир тонна гўнigidан 25 м³ , паррандачилик гўнigidан 190 м³ , саноат чиқиндиларидан 130 м³ биогаз ишлаб чиқарилиши мумкин. Биогаз ишлаб чиқаришда гўнг йиғиш учун, одатда, қорамолларни фермаларда боқиш талаб этилади. Биогаз мосламаларидан фойдаланиш қуйидаги афзалликларга эга: 1.Биогаз CO_2 га қараганда нейтрал ёқилғи ҳисобланади, ундан фойдаланиш эса, атмосферада органик чиқиндиларни ачитишда юзага келадиган метан гази микдорининг кўпайишини олдини олади. 2.Ачитилган биомассада олинadиган ўғитларнинг қиймати микдори бошланғич хомашёниқидан анчаюқори. 3.Фермерларга қарашли ерларда озиқа моддаларини экологик хавфсиз ва иқтисодий фойдали

услугда, иккиламчи қайта ишлаш-қаттиқ биомассани биогаз олиш учун ачитишнинг афзаллиги ҳисобланади.

Фойдали қазилмаларга рудали ва рудасиз металллар, нефт, газ, кўмир, торф, ер ости сувлари киради. Фойдали қазилмалар инсоният ва унинг хўжалиги, тарақиёти учун энергия ва экилги манбаи булиб, йилдан- йилга ундан фойдаланиш ортиб бормоқда. Агар сўнгги 25 йил ичида дунёда кўмирга бўлган талаб 2 марта, темир рудасига 3 маротаба, нефт ва газга бўлган талаб 6 маротаба, марганес, калий, фосфор, тузларига талаб 2-3 маротаба ошган бўлса шу даврга аҳолининг улуши 40% ташкил қилди. Ҳозир дунёда ҳар йили 150 млрд. т. минерал ҳам ашё қазиб олинмоқда. Табиий кураш оқибатида дарёлар орқали денгиз, океанларига ҳар йили 15 млрд. т. тоғ жинсларини оқизиб кетмоқда, 3-4 млрд. т. атмосфера ҳавосига кўтарилмоқда. Мутахассисларнинг берган маълумотларига кўра, агар қазилма бойлигидан ҳозирги суръатдан фойдаланилса, олтин 30-35 йилда, рух 36: сурма -70: калий-40: уран-47: мис -66: симоб-70: кўмир, нефт, газ, 150 йилда тугаб қолиши мумкин. Шу сабабли кўпгина ривожланган мамлакатлар: Япония, Англия, Германия, Италия, Голландия, Белгия ва бошқа мамлакатларда ҳам ашё, ер ости бойликлари етишмаслиги оқибатида иккиламчи чиқиндиларни қайта ишлаш ва бошқа мамлакатларнинг бойликларидан фойдаланилмоқдалар. Фан техниканинг ривожланиши, олимларни яна ҳам янги минерал конларни кашф қилишга мажбур қилмоқда. Масалан, Япония олимларининг маълумотларига кўра, океан тагидаги металл концентрасиялари ҳисобига дунё саноатини ҳозирги истеъмол даражаси мис билан 2000 йил, никел билан 70 000 йил марганес билан 14 000 йил таъминлаш мумкин. Бу бойликлардан дунё саноати эҳтиёж учун 1% дан 20 % гача фойдаланилмоқда. Бундан ташқари ер ости минераллари кўпчилик ҳолларда 1 ёки 2 металл ҳисобга қазиб олиниб қолган қисми атроф муҳитга ташлаб юборилади.

Шундай қилиб ҳозирги кунда ер шарининг литосферасидан ҳар йили 150 млрд.т. руда қазиб олинади ва ундан керакли элементлар ажратиб олиниб қолган 95-98% атроф муҳитга ташланади.

Қазилма бойликларни қидириб топиш, қайта ишлаш ва ташиш жараёнида ер юзаси структураси бузилади ҳосилдор майдонлар қисқаради, ўсимликлар нобуд бўлади, тупроқ Ерозияси тезлашади, оқибатда яроқсиз ерлар майдони ошади.

Ўзбекистон заминидан мавжуд бўлган бойликларда эга давлатлар жаҳон ҳаритасида кўп эмас. Бу бойликларнинг кучилиги ҳам ишга солинмаган. Бу эса бутун дунёга машҳур чет эл компонентлари ва банкларининг эътиборини жалб этиши аниқ.

Ўзбекистон ўз ер ости бойликлари билан фахрланади. Бу ерда машҳур Менделеев даврий системасининг деярли барча элементлари топилган. Ҳозирга қадар 2,7 мингдан зиёд турли фойдали қазилма захиралари ва мадан намоён бўлган истиқболли жойлар аниқланган. Улар 100га яқин минерал-ҳом ашё турларини ўз ичига олади. Шундан 60дан ортиғи ишлаб чиқаришга жалб этилган. 900дан ортиқ кон қидириб топилган бўлиб, уларнинг тасдиқланган захиралари 970 млрд. АҚШ долларини ташкил этади. Шу билан бирга, умумий минерал ҳом-ашё потенциал 3,3 трилион АҚШ долларидан ортиқроқ баҳоланаётганини ҳам айтиб ўтиш керак. Ҳоят муҳим стратегик манбалар-нефт ва газ конденсати, табиий газ бўйича 155та истиқболли кон, қиммат баҳо металллар бўйича- 40дан ортиқ, рангли, нодир ва радиактив металллар бўйича – 40, кон чилик-кимё ҳом ашёси бўйича 15та кон қидириб топилган. Қидириб топилган фойдали қазилмаларнинг ҳозирги даражаси ва у билан боғлиқ ҳолда қиммат баҳо, рангли ва нодир металллар, барча турдаги ёнилғи захиралари – нефт ва газ конденсати, табиий газ, кўпгина минерал-ҳом ашё ва қурилиш материаллари хилларининг ҳоят бой конларини ўзлаштириш республиканинг келажагига ишонч билан қараш имконини бермоқда.

Ҳар йили республика конларидан тахминан 5,5 млрд. Долларлик миқдорда фойдали қазилмалар олинмоқда ва улар ёнига 6,0-7,0 млрд. Долларлик янги захиралар кўшилмоқда. Бир қатор фойдали қазилмалар, чунончи, олтин, уран, мис, табиий газ, волфрам, калше тузлари, фосфоритлар, каолинлар бўйича Ўзбекистон тасдиқланган захиралар ва истиқболли рудалар жихатидан МДХдагина эмас, балки бутун дунёда ҳам етакчи ўринни эгаллайди. Масалан, олтин захиралари бўйича республика дунёда 4-ўринда, уни қазиб олиш бўйича 4-ўринда, мис захиралари бўйича 10-11 ўринда, уран захираси бўйича 7-8-ўринда туради.

Ўзбекистон ноёб ёнилғи - энергетика ресурсларига эга. Қидириб топилган газ захиралари 2 трилион м³ га яқин, кўмир - 2 млрд. тоннадан ортиқ. 160дан ортиқ нефт кони мавжуд. Нефт, газ ва конденсат захиралари ўз эҳтиёжларимизни тўла таъминлабгина қолмай, шу билан бирга энергия манбааларини экспорт қилиш имконини ҳам беради. Ҳозир капитал маблағ сарфлашнинг энг фойдали соҳаларидан бири бўлиб қолди.

Ўзбекистонда кўмир Ангрен, Шаргун ва Байсун конларида қазиб чиқарилади. Уларнинг умумий захираси - 2 млрд. тонна. Кўмир билан бирга жуда қиммат баҳо минерал-ҳом ашё захиралари: каолинлар, оҳактошлар, кварц қузимлар, тош қотишмалар ва кам учрайдиган бошқа элементлар ҳам қазиб олинмоқда. Улар ҳозирги ишлаб чиқаришларнинг кўпгина турларини ривожлантириш учун кучли ҳам ашё базаси бўлиб хизмат қилади. Ўзбекистон

дунёдаги жуда катта олтин, кумуш ва бошқа қиммат баҳо ҳамда ер бағрида кам учрайдиган металллар захираларига эга бўлган давлатлар жумласига киради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. F.A Fayziyeva, F.A Nazarova. Bioecology and useful properties of papaya or melon tree. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11 (3), 1778

2. Хайитов Ёзил Косимович, Тошбеков Нурбек Ахмадович, Жумаева Тозагул Аъзамовна. The Formation of Water Collector-Resources Drainage Network of Zarafshan Oasis and the Questions of Recycling. TEST Engineering & Management, 27380 – 27385.

3. Ф.А Назарова. ВОСПИТАНИЕ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ СРЕДСТВАМИ НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ. Молодежь в науке и культуре XXI в.: материалы междунар. науч.-127

4. F.A Nazarova, O. Jabborova. Protection of Atmospheric Air and its Role in Nature. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF THEORETICAL & APPLIED SCIENCES 2 (10),

5. D.R Karshieva, F.A Nazarova, Z.H Tolibova. Atmospheric dust and its effects on human health. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11 (3), 1168

6. Ф. Назарова. Охрана атмосферного воздуха и его роль в природе. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 8 (8).

7. Ф.А.Назарова. BIOECOLOGY AND USEFUL PROPERTIES OF PAPAYA OR MELON TREE. ACADEMICIA An International Multidisciplinary Research Journal 11 (3)

8. Ф Назарова. Охрана атмосферного воздуха и его роль в природе. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 8 (8)

9. F.A. Nazarova. THE USE OF INTERACTIVE METHODS FOR TEACHING THE LESSONS OF ECOLOGY. IN THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION.

10. Ф.А. Назарова. ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ЭКОЛОГИЯ ДАРСЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ИНТЕРФАОЛ УСЛУБЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ. GEOGRAPHY: NATURE AND SOCIETY, 81. 2020

11. Ф.А.Назарова. Здоровый образ жизни - залог здоровья. Талабалар маънавиятини ривожлантиришнинг инновацион механизмларини. 2020

12. Ф.А.Назарова. АНТРОПОГЕННОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ НА БИОСФЕРУ И ЕГО ПОСЛЕДСТВИЯ. INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL 1 «GLOBAL SCIENCE AND INNOVATIONS 2020.

13. F.A. Nazarova. O'ZBEKISTONNING EKOTURISTIK SALONIYATI. "Integration of tourism, education and economy sectors". 2018
14. Ф.А. Назарова. ВОСПИТАНИЕ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ СРЕДСТВАМИ НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ. Молодежь в науке и культуре XXI в.: материалы междунар. науч.-, 127. 2016
15. Ф.А. Назарова, М.И. Мустафаева. Экологический анализ водорослей биопрудов. Учёный XXI века, 24-26
16. М.И. Мустафаева, Ф.А. Файзиева. Экофлористический анализ водорослевого населения водоемов. Евразийский Союз Ученых, 80-81.
17. F.A Fayziyeva, F.A Nazarova. Bioecology and useful properties of papaya or melon tree. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11 (3), 1778
18. М.И. Мустафаева, Ф.А. Файзиева. Сравнение альгофлоры биопрудов г. Бухары с аналогической флорой прудов Узбекистана. Евразийский Союз Ученых, 81-82.
19. Муратова.Г.С, Шарофутдинова Р.И, Турсунбаева.М. Concepts of ecological thinking and education and their formation in the minds of students. Биология и интегративная медицина, 156-161
20. N.R Ochilova, G.S Muratova, D.R Karshieva. The Importance of Water Quality and Quantity in Strengthening the Health and Living Conditions of the Population. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES 2 (5), 399-402
21. R.I Sharofutdinova, A.N. Asadullaev, Z.X. Tolibova. The Factors and Basic Concepts Determining Community Health. Central asian journal of medical and natural sciences 2 (5), 376-379.
22. A. ASADULLAYEV. Jamiyatda sog'lom turmush tarzini tashkil qilishda jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarining o'rni. Центр научных публикаций (buxdu. uz) 1 (1)
23. А.Н. Асадуллаев. Жамиятда соғлом турмуш тарзини ташкил қилишда жисмоний тарбия ва спорт мутахассисларининг ўрни. Педагогика ва психологияда инновациялар журнали, 3-маҳсул сон, 31-36 бетлар.
24. A.N. Asatullayev, O.G. Jabborova Bleeding and its Types, Organization of Emergency Assistance in Bleeding. European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630) 13, 111-116
25. A. Asadullyev. Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik asoslari. Центр научных публикаций (buxdu. uz) 8 (8).
26. A.N. Asadullaev, Z.X. Tolibova. Central asian journal of medical and natural sciences Volume: 02 Issue: 05| Sep-Oct 2021 ISSN: 2660-4159